

SUBJECTIVE DIMENSION OF SCHOOL FAILURE

Teodor Pătrăuță

Prof., PhD., "Vasile Goldiș" University of Arad

Abstract: Each trajectory school has a unique history that can be told (told) in different ways, depending on the viewpoint adopted: the learners (or students, etc.), the parent, the teacher. The words contain inevitable references to the performance of learners, the successes and failures that mark this path. School failure is not accidental, it directly affects the position of those in the family and group of friends, family perception and social perception of it and secure the quality of education received. School social community itself is assessed by the performance or non performance of its pupils. In this context, school success became by extension, the kind of standard of everyone involved in the educational process, while failure or failure leads to depreciation of the individual, school, family, and most often becomes synonymous with failure life.

School failure is not a pedagogical problem, but a social one. The phenomenon of school failure should be treated with full responsibility by all educational factors.

Keywords: school failure, performance, educators, educational path, educational factor

I. Introducere

Educația și instruirea au în primul rând o latură subiectivă ce izvorăște din intenționalitatea, selectivitatea și constructivismul actului educațional, respectiv din faptul că profesorul își propune să atingă nu numai efecte informative, ci altele de ordin formativ, cu efecte psihice de ordin intelectual, atitudinal și comportamental. Aceasta presupune în primul rând foarte buna cunoaștere și înțelegere de către profesor a ceea ce vrea să spună și să transmită, dar și o migăloasă operație de selectare și prelucrare a elementelor de mediu, deoarece el se află constant în fața elevilor într-un cadru natural de învățare și nu unul de laborator.

În educație există întotdeauna un raport între ofertă și cerere, fiind necesar să nu se ceară mult peste posibilitățile elevului, dar nici sub aceste posibilități, să se ofere o cunoaștere banală, respectiv, profesorul trebuie să urmărească astfel un dozaj și o manifestare a ritmurilor și regularităților comportamentelor școlare, exigența și atitudinea generală constantă, încât să nu se ajungă la dezechilibru sau la alterarea gravă a unor comportamente și deprinderi stabilizate pozitive.

Principalii factori care intervin în generarea unor neregularități și dezechilibre pot fi:

- > personalitatea copilului a cărui dezvoltare psihică se poate afla în netă întârziere față de media de vârstă;
- > carențele socio-comunicaționale și socio-afective ale contextelor (mediilor, grupurilor intra-familiale, chiar din clasa de elevi, chiar din anturajul grupurilor de joacă, etc.) și ale situațiilor educaționale;
- > Didactogeniile.

Problema rupturii dintre didacticogenii și dezadaptarea școlară a fost tratată mai puțin literatura de specialitate. Înțelegând prin dezadaptare școlară incapacitatea elevului de a-și însuși informațiile transmise și primite, asigurând prin acestea procesele de asimilare și acomodare, pentru a realiza relațiile cu profesorii și cu ceilalți elevi. Putând apărea la orice vârstă din perioada școlarității situațiile de dezadaptare, s-a constatat că acestea sunt mai frecvente la tranziția de la o etapă la alta de școlaritate, deoarece toate aceste treceri necesită din partea elevului o readaptare la nou, la noile cerințe educative.

În funcție de vârsta școlară, se creează și recreează în același timp o atitudine diferită, atitudine ce nu este nici continuă, nici liniară, cu momente de stagnare și de posibil avânt. De multe ori, la unii elevi, după o perioadă medie (3-5 ani) de școlarizare, apare o schimbare atitudinală față de școală, lucru care conduce la dezinteres și la o atitudine negativă.

Profesorul are un rol crucial în viața elevilor. Atât abilitățile profesionale, cât și însușirile de personalitate au repercusiuni profunde în inima discipolilor, provocând reverberații încă mulți ani după terminarea studiilor. Prin dăruirea cu care își exercită atribuțiile, prin cunoștințele și competențele sale, prin modul în care structurează în ansamblu intervenția educativă, profesorul, influențează hotărâtor elevul, sub toate aspectele personalității sale. Prin felul său de a fi ori de a nu fi, profesorul apropie sau îndepărtează copiii, fenomenul de dezadaptare fiind strâns legat de personalitatea și ale acțiunilor profesorului.

II. Didactogeniile

Didactogeniile reprezintă greșeli involuntare ale cadrelor didactice soldate cu o serie de consecințe negative asupra elevilor. Greșelile didactice au influență psihopedagogică negativă, care determină fenomene de dezadaptare școlară la elevi.

Consecințele didactogeniilor pot fi grupate în:

- > efecte pedagogice (scăderea motivației școlare, absenteism, eșec școlar, etc);
- > efecte psihologice (stima de sine scăzută, mutism selectiv, manifestări anxioase, frustrare crescută=;
- > efecte somatice sau medicale (dureri de cap, aciditate gastrică, tulburări intestinale etc).

Inclusiv mediul școlar creează uneori influențe psihopedagogice necorespunzătoare, negative, care conduc la fenomene școlare de dezaprobare la elevi.

Astfel, cele mai importante surse didactogene ale dezadaptării școlare sunt : subaprecierea sau supraprecierea capacităților reale ale elevului, dezacordul asupra motivațiilor conduitei elevului, metode și strategii neadaptate corect particularităților de vârstă și conținutului lecției, rigiditatea ritmurilor de învățare, stiluri didactice deficitare și evaluările incorecte.

1. Subaprecierea și supraaprecierea capacităților reale ale elevului

Încrederea în forțele proprii a educabilului reprezintă un factor important în ce privește reușita școlară, fapt care se datorează, într-o măsură mai mare sau mai mică și de aprecierea dascălului, desigur și încrederii pe care acesta i-o acordă. Învățarea elevului devine formală și mecanică dacă exigențele dascălului sunt la rîndu-i superficiale și formale, ducînd la situația unui elev submediocru. Nestimulat de dascăl, elevul în cauză devine din ce în ce mai indiferent în timpul orelor, mai pasiv, îngroșînd rîndul elevilor rămași în urmă în ceea ce privește învățătura.

O altă cauză ar putea fi anumite sarcini mult prea ușoare, sarcini care au ca efect slăbirea energiei intelectuale și diminuarea, chiar stingerea interesului pentru cunoaștere. În aceeași situație am putea considera persistența dascălului în nemulțumirile față de răspunsurile unui elev, care conduc nemijlocit spre neîncredere în forțele proprii, în capacitățile de a se îndrepta în viitor, iar elevul va fi tot mai convins de așa-zisul "adevăr" al celor spuse de dascăl prin aprecierile verbale și autoritatea profesională.

Tot dăunătoare, prin efectele pe care le produce, putem să o considerăm și atitudinea de supraapreciere de către dascăl a posibilităților intelectuale reale ale elevului. Aici, profesorul, dacă este neatent, poate să-l supraaprecieze, ceea ce creează disproporții de ordin cantitativ și intensiv, încercîndu-i elevului propria rezistență psihică, fapt ce conduce la îndeplinirea formală a sarcinilor, să acționeze protestînd sau respingînd sarcinile și cerințele.

2. Dezacordul asupra motivațiilor conduitei elevului

Munca dascălului se desfășoară într-un univers larg, deschis educabilului, deschidere care se bazează pe crearea unei atmosfere de lucru plăcută în timpul lecțiilor, în care comunicarea trebuie să fie loială și dialogul eficient, bazat pe respect și stimă reciprocă. De multe ori între profesor și elev pot să apară dezacorduri importante cu privire la motivele absolut reale care pot explica reușitele și nereușitele școlare. Astfel poate exista un dezacord și protest lăuntric atunci când un profesor atribuie comportamentelor elevilor un motiv pe care el, dascălul, îl consideră real în legătură cu o faptă săvârșită de elev, acesta respinge măsurile luate asupra lui. Elevul, în dezacord cu dascălul, se consideră victima unei neînțelegeri, chiar mai mult, a unei nedreptăți, convins că pedeapsa la care a fost supus este mai mult decât nedreaptă. Toate acestea pot conduce și la un sentiment mai profund, în sensul că elevul se consideră neînțeleș, se închide în sine și refuză să mai dea explicații. Dacă aceste cazuri se repetă, la elev poate apărea așa numitul fenomen de „rezistență interioară”, fenomen ce duce la „ruperea” contactului dintre profesor și elev, iar înțelegerea reciprocă dispare.

Nepregătirea o perioadă de timp a lecțiilor sau superficialitatea în pregătire, neglijența, poate duce la etichetări din partea profesorului ca fiind un elev leneș. Dar și aici este discutabilă situația, poate fi o lene „de ocazie” sau o lene „din naștere”, așa cum remarcă Alfred Binet.

Dacă lenea „de ocazie” este accidentală, tranzitorie, determinată fiind de un eveniment neplăcut din viața elevului, lenea „din naștere” este nocivă, gravă. Elevul în cauză este apatic din fire, insensibil față de stimulii obișnuiți, indiferent la orice, indecis, indolent. Dascălul ca un psihopedagog, cunoscător al psihicului elevilor, poate interveni, în sensul producerii intenționate a unor modificări în structura internă a personalității și este obligat să intervină ca un specialist.

Evenimentele neplăcute cum ar fi: descurajarea elevului prin obținerea de note proaste, eșec la examene, indiferența părinților, care pot constitui exemple negative de lene și neglijență (sau dimpotrivă, obiceiul acestor părinți, mai ales la ciclul primar, de a prelua parțial sau în totalitate sarcinile copiilor lor, precum realizarea temelor), pot conduce la comportamente indezirabile ale elevilor, la anumite experiențe școlare negative, la descurajare, ajungându-se inclusiv la dezgust față de studiu.

Dezacordul continuu dintre profesor și un elev așa –zis leneș poate face pe elev să devină cu adevărat leneș, extinzându-se cu repeziciune resentimentele de la persoana profesorului la disciplina predată de acesta, față de școală, de activitate școlară în general.

3. Metode și strategii neadaptate corect particularităților de vîrstă și conținutului lecției

Deficiențe privind resursele școlare și managementul general al învățămîntului cum ar fi absența laboratoarelor de științe, calitatea precară a echipamentelor școlare și a programelor de învățămînt sunt cauze ale dezadaptării școlare.

O altă deficiență ar fi organizarea și funcționarea deficitară a zilei de școală, a săptămîinii de lucru, a trimestrelor școlare, a vacanțelor școlare care pot suprasolicita elevul ducînd la scăderea randamentului și dezadaptabilitate școlară.

De asemenea, incoerența cerințelor și supradimensionarea temelor de acasă, prezentarea într-un mod illogic și neatractiv a conținutului lecției creează celor mai mulți dintre elevi sentimentul de incapacitate de a realiza eficient și corect sarcinile.

Unele lacune în predare, care nu satisfac întotdeauna principiul accesibilității reprezintă o altă cauză de suprasolicitare și dezadaptare școlară. Sunt profesori care realizează o comunicare abstractă, insuficient adaptată la nivelul de înțelegere al elevilor. Elevul caută un echilibru psihic și fizic, declanșînd astfel procese dinamice pentru a reduce sau suprima consecințele defavorabile ale constrîngerilor, conflictelor, schimbărilor, căutînd să cunoască ceea ce depinde de situația care trebuie înfruntată, acestea depinzînd de experiența subiectului, de patrimoniul său genetic, de achizițiile din învățare de pînă atunci. Pot să apară

multe blocaje atunci când la o disciplină a pierdut „firul” sau nu are achizițiile necesare anterioare. Sunt situații când din incapacitatea unor cadre didactice procesele de învățare, de predare, știința însăși se transformă în agresiune, ceea ce determină ca elevii să facă eforturi de ajustare, respectiv, să-și mobilizeze mijloace psihice și comportamentale de care sunt capabili și să le interpună între o agresiune și organismul său sau situația sa în colectivul de elevi sau în raport cu școala, cu familia, pentru a face față unei probleme ce se ivește și pentru a diminua stresul suportat.

Lipsa de competență și subiectivismul profesorilor s-au dovedit a fi dăunătoare deoarece aprecierile lor sunt frecvent însușite de majoritatea clasei, etichetarea negativă ducând la stigmatizarea elevului și apoi la demotivare școlară.

4. Rigiditatea ritmurilor de învățare

Aceasta presupune obligativitatea asimilării conținuturilor învățămîntului în unități temporale unice pentru toți elevii, ignorându-se dificultățile pe care le întâmpină cei cu ritmuri mai lente.

Nerespectarea stilurilor și a ritmurilor diferite de învățare, neadecvarea strategiilor de predare tipurilor de personalitate ale elevilor duce, uneori, la monotonie și plictiseală, la fapte de indisciplină sau la evitarea anumitor ore.

5. Stiluri didactice deficitare.

Stiluri didactice deficitare sunt generatoare de conflicte între profesori și elevi. Printre acestea se numără și: suprasolicitarea intelectuală și nervoasă a elevilor prin exces de sarcini didactice.

Forme de violență verbală, poreclirea, tachinarea, ironizarea, amenințarea, hărțuirea, proferarea de injurii sunt adesea cauze ale dezadaptării elevilor la viața școlară, profesorii dominanți, aroganți, agresivi fiind priviți de elevi cu antipatie. Este de menționat faptul că, profesorii, etichetînd public și constant elevii ca devianți, produc în anumite circumstanțe modificări în imaginea de sine a acestora, stigmatizarea elevului și apoi la demotivare școlară.

6. Evaluările injuste

Subiectivitatea în evaluare îl determină pe elev să nu mai învețe cu plăcere la o anumită materie. Evaluarea cunoștințelor este influențată adesea de imaginea pe care profesorul și-o face despre nivelul elevului. O dată ce profesorul ajunge să opereze cu atributele de elev bun, mijlociu sau slab și și-a format în propria lui minte deja opinia despre o asemenea situație, ajunge în unele cazuri, ca notarea să o facă pe baza opiniei pe care o are dobîndită sau preluată de la alții că elevii buni nu pot avea decît performanțe bune. În timp ce elevii slabi nu se pot plasa decît la un nivel scăzut de performanțe.

O notare subiectivă îl determină pe elev să nu mai învețe cu plăcere la o anumită materie. Elevul care se simte nedreptățit în urma evaluării va face orice pentru a obține note mari: va copia, va lipsi de la ore când consideră că nu este pregătit, va minți pentru a obține credit din partea cadrului didactic etc.

Evaluarea reprezintă momentul care generează cel mai mare stres și cele mai multe frustrări în viața elevilor, deoarece pe baza ei se fac judecățile de valoare și categorizările, se fac predicții ce marchează elevii o mare parte din viața lor. Se produce dezadaptare școlară atunci când evaluarea este lipsită de transparentă, când criteriul esențial al evaluării este fidelitatea reproducerii cunoștințelor, când e folosită pentru „a plăti polițele”, când e dominată de voința de a ierarhiza, când stilul evaluării este unul aversiv.

III. Concluzii

Raporturile dintre profesor și elev nu prezintă numai o latură intelectuală, se identifică și relații socio-afective (afectiv-simpatetice). O relație pozitivă, de acceptare și valorizare reciprocă, este mai curînd corelată cu o bună adaptare școlară, cu un comportament adecvat în școală.

Autoritatea profesorului trebuie să fie una reală, de înțelegere reciprocă, de sprijin, întemeiată pe relații de îndrumare și coordonare a activității elevilor, în nici un caz una agresivă, dominatoare. Este necesar ca profesorul să lucreze de așa manieră încât să asigure în relațiile sale cu elevii o atmosferă sinceră și deschisă, generatoare de încredere reciprocă, adevărată sursă de generozitate și optimism. Un profesor care știe să comunice eficient cu elevii, care stă să gândească modalități de înlăturare a unor obstacole posibile și dificultăți față de un profesor cu vocație, la care riscul asumat conduce la rezultate de succes.

În concordanță cu principiul participării active trebuie să ne facem din elev un partener, și nu orice fel de partener, ci unul activ, curios, atent, care să învețe, un partener în care să investim încredere și pe care să-l respectăm. Numai astfel resursele umane, temporale, materiale pe care le implicăm în procesul instructiv-educativ se vor transforma în satisfacții. A fi profesor înseamnă nu numai a poseda cunoștințe de specialitate, ci și a avea capacitatea de a le transmite și traduce didactic.

Pentru perfecționarea relației profesor-elev este necesar să se ia în considerare nu doar obiectivele educației, ci și psihologia tineretului actual, actul instructiv-educativ fiind un proces ce continuă să fie o invenție socială permanentă. Profesorul trebuie să fie foarte bine pregătit din punct de vedere științific și psihopedagogic, iar comportamentul său să se situeze în limitele dezirabilității morale.

Cadrul didactic are în primul rând rolul de a organiza și conduce activitatea didactică, de a selecționa și întări comportamentele adecvate ale elevilor, de a aprecia performanțele școlare ale elevilor pe baze absolut științifice, în condițiile unei obiectivități știute. Succesul în munca instructiv-educativă depinde în cea mai mare măsură de competența și dragostea dascălului pentru profesie. Nici planurile de învățământ, nici programele școlare, nici manualele și nici baza materială de care dispune școlara nu pot avea asupra elevului o influență care să se poată compara cu cea a cadrelor didactice. Educatorul este cel care creează condițiile prielnice de muncă, organizează și conduce activitatea elevului, prin care dispozițiile lui se dezvoltă neconștient și se transformă în calitate.

Cadrul didactic, conștient de „zestrea candidatului la umanitate” va decanta întotdeauna strategii care să valorifice potențialul intelectual, moral, fizic al elevului, asigurând efectele calitative și proxologice care se impun.

BIBLIOGRAPHY

1. Antonesei, I., *Ghid pentru cercetarea educației*, Editura Polirom, Iași, 2009
2. Călin, M., *Teoria educației*, Editura All, București, 1998
3. Druță, M.E., coord., *Psihologia educației: portofoliul seminariilor*, Editura A.S.E. București, 2005
4. Ionescu, M., *Instrucție și educație*, Editura Vasile Goldiș University Press, Arad, 2007
5. Iucu, Romița B., *Instruire școlară. Perspective teoretice și aplicative*, Editura Polirom, București, 2008
6. Joița, E., *Management educațional*, Editura Polirom, Iași, 2009
7. Mânzat, M., *Psihopedagogia instruirii*, Editura Pro Transilvania, București, 2000
8. Neamțu, C., *Devianța școlară-ghid de intervenție în cazul problemelor de comportament ale elevului*, Editura Polirom, Iași, 2003
9. Neculau, A.; Ferreol, G. (coord.), *Psihosociologici schimbării*, Iași, Polirom, 1998
10. Pătrăuță, Teodor, *Teoria și metodologia instruirii și evaluării*, Editura "Vasile Goldiș University Press", Arad, 2007
11. Stan, Emil, *Managementul clasei*, Editura Institutul European, Iași, 2009